

ابوطلحه عبدالله بن عبدالغزّی

عبدری: کلیددار خانه خدا در آستانه ظهور

اسلام

عبدالله بن عبدالغزّی بن عثمان بن عبدالدار، مشهور به ابوطلحه^۱ از تیره بنی عبدالدار از قریش است.^۲ جدّ چهارم او در قُصَی بن کلاب کلاب به اجداد پیامبر ﷺ می‌رسد.^۳ از زمان ولادت و مرگ ابوطلحه در منابع خبری نیست.

وی همانند اجدادش منصب حجابت* (پرده‌داری)^۴ را که درباری کعبه نیز از آن جمله بود^۵، بر عهده داشته که پس از او به فرزندانش رسیده است.^۶ از مهم‌ترین رخدادهای دوران تولیت وی، صف‌بندی دو تیره بنی عبدمناف و بنی عبدالدار بر سر مناصب سیاسی- مذهبی مکه بود که به بسته شدن دو پیمان به نام‌های حلف المطّیین* به طرفداری از بنی عبدمناف^۷ و حلف الاحلاف* (مشهور به لعقه الدم) به طرفداری از بنی عبدالدار^۸، میان تیره‌هایی از قریش انجام با

به کوشش بشّار عوّاد، بیروت، الرساله، ۱۴۱۵ق؛ الثقات: ابن حبان (م. ۳۵۴ق.)، الکتب الثقافیه، ۱۳۹۳م؛ جمهره انساب العرب: ابن حزم (م. ۴۵۶ق.)، به کوشش گروهی از علما، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۰۳ق؛ الدر المنثور: السیوطی (م. ۹۱۱ق.)، بیروت، دار المعرفه؛ روض الجنان و روح الجنان: ابوالفتوح الرازی (م. ۵۵۴ق.)، به کوشش یاحقی و ناصح، مشهد، آستان قدس رضوی، ۱۳۷۵ش؛ السنن الکبری: البیهقی (م. ۴۵۸ق.)، دار الفکر؛ شرح نهج البلاغه: ابن ابی الحدید (م. ۶۵۶ق.)، به کوشش محمد ابوالفضل، دار احیاء الکتب العربیه، ۱۳۷۸ق؛ صحیح البخاری: البخاری (م. ۲۵۶ق.)، به کوشش بن باز، استانبول، دار الفکر، ۱۴۰۱ق؛ صحیح مسلم با شرح سنوسی: مسلم (م. ۲۶۱ق.)، به کوشش محمد سالم، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ الطبقات الکبری: ابن سعد (م. ۲۳۰ق.)، بیروت، دار الصادر؛ عمدة القاری: العینی (م. ۸۵۵ق.)، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ فتح الباری: ابن حجر العسقلانی (م. ۸۵۲ق.)، بیروت، دار المعرفه؛ قاموس الرجال: محمدتقی التستری، النشر الاسلامی، ۱۴۱۵ق؛ المعارف: ابن قتیبہ (م. ۲۷۶ق.)، به کوشش ثروت عکاشه، قاهره، دار المعارف؛ المغازی: واقدی (م. ۲۰۷ق.)، به کوشش مارسدن جونز، بیروت، اعلمی، ۱۴۰۹ق؛ مناقب آل ابی طالب: ابن شهر آشوب (م. ۵۸۸ق.)، به کوشش گروهی از اساتید، نجف، المكتبة الحیدریه، ۱۲۷۶ق.

محمد خراسانی

۱. امتاع الاسماع، ج ۶ ص ۱۹۳.

۲. معجم البلدان، ج ۲، ص ۴۱۶؛ اسد الغابه، ج ۳، ص ۴۷۴.

۳. الاستیعاب، ج ۳، ص ۱۰۳۴؛ امتاع الاسماع، ج ۱، ص ۱۳۸.

۴. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۵۳.

۵. شرح مسلم، ج ۹، ص ۸۳؛ لسان العرب، ج ۱، ص ۲۹۸، «حجب».

۶. انساب الاشراف، ج ۱، ص ۵۳؛ شرف النبی، ص ۴۰۰-۴۰۲.

۷. السیره النبویه، ج ۱، ص ۱۳۱-۱۳۲؛ الطبقات، ج ۱، ص ۶۳.

۸. المنمق، ص ۳۳؛ جمهره انساب العرب، ص ۱۵۸.

وساطت برخی از بزرگان قریش، این ستیز به سازش ختم شد.^۱ گویند: بنی عبدمناف برای تصاحب کلیدداری خانه خدا در نامه‌ای به ابوطلحه از وی خواستند تا کلید کعبه را به آنان بپردازد. اما او در پاسخ ایشان با سرودن شعری، به آمادگی خود برای نبرد با بنی عبدمناف اشاره و آن درخواست را رد کرد.^۲

بر پایه نقلی، در پی آسیب دیدن کعبه بر اثر سیل و اقدام قریش برای تعمیر اساسی آن، ایشان اشیای ارزشمند درون کعبه از جمله پرده، دو شاخ زرین گوسفند، اموال و زیورها را به ابوطلحه سپردند.^۳ از نسل وی کسانی در رخدادهای دوران رسول خدا نقش داشتند. در نبرد اُحد به سال سوم ق. چند تن از بازماندگان ابوطلحه، مسافع، جلاس و کلاب که از پرچمداران مشرکان بودند، کشته شدند.^۴ طلحه بن ابی طلحه به عنوان پرچمدار قریش نخستین کسی بود که مبارز طلبید و به دست امام علی (ع) به قتل رسید. عثمان بن ابی طلحه^۵ نیز همراه مادرش و شماری از زنان،

از جمله هند دختر عتبه، در این نبرد حضور داشتند.^۶

عثمان بن طلحه بن ابی طلحه^{*} در فتح مکه^۷ و نیز نبرد حنین به سال هشتم ق. همراه پیامبر (ص) بود.^۸ ایشان پس از آن که کلید کعبه را از آنان گرفت، دیگر بار آن را به بنی عبدالدار که نسل اندر نسل آن را در اختیار داشتند، بازگرداند.^۹ این کار پس از نزول آیه ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ (نساء/۴، ۵۸) انجام شد.^{۱۰} از دیگر افراد خاندان خاندان ابوطلحه می‌توان به مادر بزرگ مروان بن حکم اموی^{*}، صعبه دختر ابوطلحه بن عبدالعزى بن عثمان^{۱۱} اشاره کرد.

◀ منابع

اخبار مکه: الفاکهی (م. ۲۷۹ ق.)، به کوشش عبدالملک، بیروت، دار خضر، ۱۴۱۴ ق؛ الادارة فی عصر الرسول (ص): احمد عجاج کرمی، قاهره، دار السلام، ۱۴۲۷ ق؛ الاستیعاب: ابن عبدالبر (م. ۴۶۳ ق.)، به کوشش البجاوی، بیروت، دار الجیل، ۱۴۱۲ ق؛ اسد الغابه: ابن الاثیر علی بن محمد الجزری (م. ۶۳۰ ق.)،

۷. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۵۰۱.
۸. التاریخ الکبیر، ج ۶، ص ۲۱۱؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۰.
۹. الاستیعاب، ج ۳، ص ۱۰۳۴؛ اسد الغابه، ج ۳، ص ۴۷۵؛ سیر اعلام النبلاء، ج ۳، ص ۱۰.
۱۰. تاریخ دمشق، ج ۳۸، ص ۳۸۴.
۱۱. الادارة فی عصر الرسول، ج ۱، ص ۴۱.
۱۲. التنبیان، ج ۳، ص ۹۷، ۲۳۴؛ مجمع البیان، ج ۳، ص ۹۹.
۱۳. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۵۰۱؛ عیون الاثر، ج ۲، ص ۸.

۱. اخبار مکه، ج ۵، ص ۱۷۷.
۲. اخبار مکه، ج ۵، ص ۱۷۷.
۳. تاریخ الاسلام، ج ۱، ص ۷۱-۷۲.
۴. تاریخ طبری، ج ۲، ص ۵۰۱.
۵. السيرة النبوية، ج ۲، ص ۱۲۷؛ نسب قریش، ج ۷، ص ۲۵۱؛ امتاع الاسماء، ج ۱، ص ۱۳۸.
۶. الاصابه، ج ۴، ص ۳۷۳.

بیروت، دار الفكر، ۱۴۰۹ق؛ الاصابه: ابن حجر العسقلانی (م. ۸۵۲ق)، به کوشش علی محمد و دیگران، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۵ق؛ امتاع الاسماء: المقریزی (م. ۸۴۵ق)، به کوشش محمد عبدالحمید، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۲۰ق؛ انساب الاشراف: البلاذری (م. ۲۷۹ق)، به کوشش سهیل زکار و ریاض زرکلی، بیروت، دار الفكر، ۱۴۱۷ق؛ تاریخ الاسلام و وفیات المشاهیر: الذهبی (م. ۷۴۸ق)، به کوشش عمر عبدالسلام، بیروت، دار الکتب العربی، ۱۴۱۳ق؛ تاریخ طبری (تاریخ الامم و الملوك): الطبری (م. ۳۱۰ق)، به کوشش محمد ابوالفضل، بیروت، دار التراث، ۱۳۸۷ق؛ التاریخ الكبير: البخاری (م. ۲۵۶ق)، المكتبة الاسلامیه، تركيا، دیار بكر؛ تاریخ مدینة دمشق: ابن عساکر (م. ۵۷۱ق)، به کوشش محب الدین العمری، بیروت، دار الفكر، ۱۹۹۵م؛ التبان: الطوسی (م. ۴۶۰ق)، به کوشش العاملی، بیروت، دار احیاء التراث العربی؛ جمهرة انساب العرب: ابن حزم (م. ۴۵۶ق)، به کوشش گروهی از علماء، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۰۳ق؛ سیر اعلام النبلاء: الذهبی (م. ۷۴۸ق)، به کوشش شعیب الارنؤوط، بیروت، الرساله، ۱۴۱۳ق؛ السيرة النبویه: ابن هشام (م. ۲۱۸ق)، به کوشش السقا و دیگران، بیروت، دار المعرفه؛ شرح مسلم: النووی (م. ۶۷۶ق)، بیروت، دار الکتب، ۱۴۰۷ق؛ شرف النبی: ابوسعید واعظ خرگوشی (م. ۴۰۶ق)، به کوشش روشن، تهران، بابک، ۱۳۶۱ش؛ الطبقات الكبرى: ابن سعد (م. ۲۳۰ق)، به کوشش محمد عبدالقادر، بیروت، دار الکتب العلمیه، ۱۴۱۰ق؛ عیون الاثر: ابن سید الناس (م. ۷۳۴ق)، بیروت، مؤسسة عزالدین، ۱۴۰۶ق؛ لسان العرب: ابن منظور (م. ۷۱۱ق)، به کوشش علی شیری، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ق؛

مجمع البیان: الطبرسی (م. ۵۴۸ق)، بیروت، دار المعرفه، ۱۴۰۶ق؛ معجم البلدان: الحموی (م. ۶۲۶ق)، بیروت، دار صادر، ۱۹۹۵م؛ المنمق: ابن حبيب (م. ۲۴۵ق)، به کوشش احمد فاروق، بیروت، عالم الكتاب، ۱۴۰۵ق؛ نسب قریش: عبدالله الزبیری (م. ۲۳۶ق)، به کوشش لیفی بروفسال، قاهره، دار المعارف.

هاشم مالکی

ابو عبدالله طبری: محدث و مفتی

ایرانی مکه، ملقب به امام الحرمین

ابو عبدالله حسین بن علی بن حسین، مشهور به طبری^۱ در سال ۴۱۸ق.^۲ در آمل طبرستان^۳ زاده شد و در دهه آخر شعبان سال ۴۹۸ق. در ۸۰ سالگی در مکه معظمه درگذشت.^۴ از مدفن وی در منابع ذکرى به میان نیامده است. وی به سال ۴۳۹ق. در ۲۱ سالگی از آمل به نیشابور کوچ کرد و در آنجا فقه را نزد ناصر بن حسین عُمَرى مروزی (م. ۴۴۴ق.)

۱. سیر اعلام النبلاء، ج ۱۹، ص ۲۰۳؛ الوافی بالوفیات، ج ۱۳، ص ۱۱؛ طبقات الشافعیه، ج ۱، ص ۲۶۳.
۲. تاریخ الاسلام، ج ۳۴، ص ۲۷۶؛ طبقات الشافعیه، ج ۱، ص ۲۶۳؛ موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۵، ص ۱۱۰.
۳. سیر اعلام النبلاء، ج ۱۹، ص ۲۰۳؛ تاریخ الاسلام، ج ۳۴، ص ۲۷۶؛ موسوعة طبقات الفقهاء، ج ۵، ص ۱۱۰.
۴. سیر اعلام النبلاء، ج ۱۹، ص ۲۰۴؛ طبقات الشافعیه، ج ۱، ص ۲۶۳؛ شذرات الذهب، ج ۳، ص ۴۰۸.